

ASPECTE DIN EVOLUȚIA CULTURII BĂNĂȚENE

† Ioan
Mitropolitul Banatului

ASPECTS IN THE PROGRESS OF THE BANAT CULTURE

Abstract: Banat is a province whose culture and civilization are lost in the mist of time. It was, at all times, under the influence of higher cultures within their area of interference. The multiculturalism in Banat shall, in time, create a climate of stability and peaceful cohabitation in the region.

In Banat, it was not only exterior culture that was sowed on barren land, but it was also the cradle of an ancient, multi-millennial culture. Banat did give, as well, but it also assimilated and synthesized anything coming from the extra-cultural area of Banat. Banatul was at the receiving end, but it also shared some of the thesaurus of its culture. As an imperial province, it had access to West-European culture, but there were also moments of stagnation, when it came under Ottoman occupation. Banat, however, remained Christian and anchored into Christian and European values.

Keywords: progress, culture, Banat, multiculturalism

Banatul este o provincie a cărei cultură și civilizație se pierd în negura istoriei. A fost mereu sub influența marilor culturi din spațiul de interferență a acestora. Multiculturalitatea din Banat va crea în timp un climat de stabilitate și conviețuire pașnică în această regiune.

În Banat nu s-a semănat cultură doar din exterior, pe un teren arid, ci aici a fost leagănul unei culturi străvechi, multimilenare. Banatul a dat și el, dar a și asimilat și a sintetizat tot ceea ce a venit din spațiul extracultural bănățean. Banatul a primit, dar a și dat din tezaurul culturii sale. Provincie imperială, a avut acces la cultura vest-europeană, dar au existat și momente de stagnare, când a fost sub ocupație otomană. Însă Banatul a rămas creștin și ancorat în valorile creștine și europene.

Așezarea aici a numeroase etnii a făcut posibilă dezvoltarea unei culturii, unde fiecare etnie și-a adus contribuția sa. Această conviețuire a generat un caracter pluricultural.

Analizându-se starea culturală din Banat, s-a constatat faptul că aici s-a format și s-a dezvoltat o importantă cultură de masă, marcată de existența școlilor confesionale, a teatrelor de amatori, a corurilor sătești și orășenești, precum și a unui număr important de biblioteci publice. De exemplu, într-o comunitate unde erau mai multe etnii, găseai cărți în limbile etniilor din acea comunitate. Presa pătrundea și ea în comunitățile de la sate, unde fiecare gazetă aducea informații din arii europene cât mai largi.

În nicio provincie românească nu găsim un număr așa de însemnat de scriitori și publiciști țărani, de reviste sătești, care vor deveni izvoare importante pentru cunoașterea istoriei Banatului. În perioada interbelică, în Banat, apăreau aproximativ trei sute optzeci de publicații periodice care erau tipărite în mai multe limbi: română, germană, maghiară, sârbă, bulgară, cehă, slovacă, ucraineană. Multe din acele publicații erau bilingve sau trilingve.

Cunoașterea unei limbi străine, chiar de către cei de la sate, a facilitat accesul tinerilor români la studii superioare la Viena și la Budapesta. Acest fenomen cultural de masă a făcut posibilă apariția unei generații de tineri intelectuali români în Banat, care au avut un rol important în Revoluția de la 1848.

Tinerii români erau duși „în slujbă la-mpăratul”, iar acolo, în cătănie, învățau limba oficială și astfel avem fii de țărani care citeau presa în mai multe limbi. Putem spune că satul bănățean avea un nivel de cultură de masă mult mai ridicat decât în alte comunități românești, iar numărul neștiutorilor de carte de aici era mult mai redus decât în alte părți ale țării. Banatul l-a dat pe Traian Vuia, dar a dat și un număr important de oameni care au ridicat nivelul de cultură de masă din sat.

Preparandia de la Arad va da tineri făclieri ai credinței și ai limbii române în părțile Banatului.

Elitele provenite din rândul etniilor conlocuitoare din Banat s-au format la Viena, Buda, Paris, Timișoara și Karlowitz. Existau comunități mixte, dar și familii mixte, iar toate acestea au dus la o emancipare culturală a Banatului. În Școala din Banat se învățau limbile: română, germană, sârbă și maghiară. Deci, avem aici, în Banat, o geografie lingvistică foarte variată.

Biserica a creat și a sprijinit cultura românească în Banat, pentru că în Biserică s-a format limba română. Mihai Eminescu spune despre Biserica Ortodoxă că „este maica spirituală a neamului românesc”. Trecerea de la scrierea în slavonă și cu litere chirilice la scrierea în română și cu grafie latină a dus la cristalizarea limbii și a culturii românești.

Octavian Goga ne spune: „Banatul e țara simțământului artistic”.

Trebuie să-i menționăm aici pe compozitorii și dirijorii țărani din Banat. Amintim despre Corul din Chizătău, care a trecut de o sută cincizeci de ani de existență. Iar la anul 1900, în Banat, erau peste o sută patruzeci de coruri și majoritatea își aveau sorgintea în dirijorii formați la Chizătău.

În anul 1810 ia ființă primul cor la Lugoj, iar acest cor se va alătura, în anul 1848, revoluționarilor lui Eftimie Murgu, la Câmpia Libertății de la Blaj. În timpul șederii sale la Vârșeț, Andrei Șaguna va înființa un cor românesc acolo. Tot la Vârșeț s-a înființat în 1837 un Club de lectură al meseriașilor.

Lucian Blaga, în studiul său „Barocul etnografiei românești”, a formulat paradoxul culturii bănățene: „Nici una din provinciile românești nu are o cultură etnografică, anonimă, populară atât de diferențiată ca Banatul, dar în același timp nici una din provinciile românești n-a dat relativ așa de puține personalități creatoare ca Banatul”.

Totuși, această cultură de masă a generat personalități de seamă pentru nația română: Traian Vuia, cel a cărui minte s-a ridicat peste înălțimile Carpaților, Traian Lalescu, Ion Vidu, Traian Grozăvescu, Eftimie Murgu, Mocsony, Constantin Daicoviciu, Ion Dragalina.

Activitatea culturală de amatori în Banat a fost întreruptă în timpul Primul Război Mondial.

Contactul nemijlocit cu civilizația din vest a dus și la o dezvoltare economică importantă. Gazetele nu erau doar pentru a publica poezii, eseuri și alte creații literare, ci conțineau și informații importante pentru agricultori, pentru cei din mediul economic și financiar. Cărților de cult tipărite în limba română li s-au adăugat traduceri de cărți de specialitate, care au influențat apoi dezvoltarea învățământului tehnic în Banat. Astfel, cultura devine un fenomen de masă care a contribuit și la ridicarea economică a acestei provincii.

Cultura este pâinea minții și aici, în Banat, la această pâine, au avut acces și țărani.